

VABA HARIDUSTÖÖ

IV

SISU:

K. Reinmann: Jooni Põhjamaade rahvaülikoolidest.

B. Linde: Ernst Peterson.

J. Treufeldt: Raamatukogude osakondadest.

P. Grabinsky: Läti raamatukogu asjandus.

Haridusliidu aruanded ja eelarve.

Juuni

1928

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

EESTI HARIDUSLIIT

Valmistatakse tellimiste peale näitelavade jaoks dekoratsioonid: suve ja talve maastikke, maja välisvaateid, stiililisi, tapeet- ja talutube, üksikuid puid, põõsaid, portaale, uste ja akende eesriideid, vaipu. Valmistatakse ka tuule, lainete, vihmajärgi ja välgu masinaid. Nõuandmised lavastuste ja sisemiste kaunistuste dekoratiivse külje kohta.

Dekoratsioonide tellimise hind on:

1. Suvemaastik: kaks poognat ja kaks põõsast	} Töö ühes värvidega maksab Kr. 80 kuni 100
2. Sama riide teisel küljel on talvemaastik vastavate poognate ja maja välisvaatega	
3. Tapeettuba	
4. Talutuba	

Üksikud osad:

1. Tagasein — (töö hind ühes värvidega)	Kr. 20—25.—
2. Poogen — " " "	8—10.—
3. Põõsas — " " "	3—5.—
4. Puu — " " "	3—5.—
5. Maja välisvaade " " "	5—10.—
6. Toa seina ruutjalg " " "	0.15 0.20

Hindadele on juure arvamata riide hind. Riideks on soovitatav tarvitada pesuriid, mille hinnaks on 54 senti ars. Talutubade jaoks võib tarvitada kotiriid, 44 senti ars. — Dekoratsioonide ülesseadmiseks sõidab dekoratuur soovikorral kohale, kusjuures sõidukulud tasutakse eraldi.

Elektri ja raadio tarbeasjade kauplus ja tööstus

Nunne tän. 12 «**ESTAR**» Nunne tän. 12.

soovitab

Elektri alal:

Mootoreid, armatuure, igat seltsi traate, triikraudu ja valgustuse sisseseade materjale.

Elektri pirnid Philips-Osram j. t.

Raadio alal:

Raadio vastuvõtte aparate, igat seltsi raadio aparate osasi antenni tarbeid. Raadio lampe ja detektor aparate. Suur väljavalik lampaparate.

Elektri jõu ja sisseseade tööd ja raadio aparate ülesseadmine ja remonteerimine tehakse hästi ja odavalt.

Raadio aparadid 3 kroonist peale, kõrvakuulajad 4 kr.

Montööridele hinnaalandus.

Kaupade eest täielik vastutus.

Järeilmaks võimaldatud.

VABAHARIDUSTÖÖ

Juuni

IV

1928

SISU: K. Reinmann: Jooni Põhjamaade rahvaülikoolidest. — B. Linde: Ernst Peterson. — J. Tretfeldt: Raamatukogude osakondadest. — P. Grabinsky: Läti raamatukogu asjandus. — Haridusliidu aruanded ja eelarve.

Jooni Põhjamaade rahvaülikoolidest.

K. Reinmann.

Rahvaülikoolid Eestis.

Esimene ja seni ainuke põhjamaade tüübiline Eesti rahvaülikool (peale selle töötab Eestis juba pikemat aega Noa-Rootsi saarel rootsikeelne rahvaülikool) asutati meil Kunda, Virumaal, 1925. a. sügisel. Oma korralduse ja õppekava poolest vastab Kunda rahvaülikool kõige enam Soome eeskujule, kus kasvatuslise eesmärgi kõrval on tugevalt esile nihutatud praktiliste oskuste pakkumine. Õpilasi oli seal esimesel õppetaval üle 70, kuid see arv on järgnevatel aastatel tuntavalt langenud. Sellest õpilaste arvu langemisest ei saa veel teha eitavaid järeldusi Eesti rahvaülikooli elujõulikkuse kohta, vaid see nähtus on vististi osalt juhuslik, suurel määral aga ehk tingitud meie rahvale majandusliselt raskest ajast. On õpilastearvu järske muudatusi ette tulnud ka teiste maade rahvaülikoolides, samuti ajutise ilmega põhjustel. Peab aga siiski tähendama, et Kunda rahvaülikool on sunnitud võitlema nii majandusliste raskustega kui ka kodanikuühiskuse ja arusaamise puudumisega rahvaülikoolide tähtsusest, Iga algus on raske, sellepärast oli juba ette arvata, et ka Kunda algusel kõik nii väga libedasti ei lähe. Iga uue küsimuse juures on väga tähtis ka üldine meeleolu ja avalik hinnang. Kahjuks ei ole meil rahvaülikoolide küsimus veel niivõrd populaarne ja poolehoid rahvaülikoolidele nii suur, et seltskond heale ettevõttele omal algatusel appi tõttaks. Seda poolehoidu on

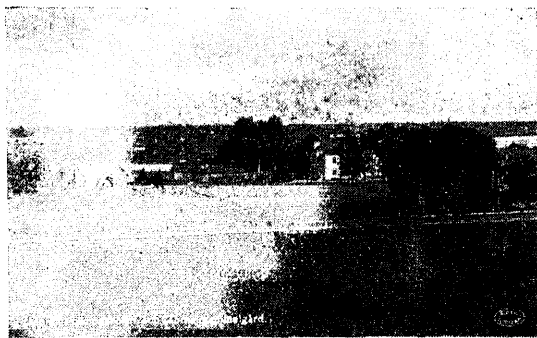
halvanud ka ebaheahtlikud kirjutused ajalehtedes isikute poolt, kes rahvaülikoolide küsimusega nähtavasti õige pealiskaudselt tuttavad on ja seepärast asja ebaõigelt on valgustanud. Abi on aga Kunda rahvaülikoolile hädast vaja. Riik on teda püüdnud toetada, kuid omavalitsused ja seltskond on jäänud külmadeks pealt vaatajateks.

Meil on kerkinud üles veel uute rahvaülikoolide asutamise kavasad. Mõned algatajad, näituseks Harjumaa Rahvaülikooli Selts jne., teevad seks eeltöid, sest on tarvis valmistada rahvaülikoolile p i n d a, nii majanduslist kui moraalset. Meie esimese rahvaülikooli seisukord aga nõuab, et meie ei jätaks tema saatust mitte tema enda ja Virumaa hooleks, vaid peaksime temale üleriikliselt appi tõttama.

Rahvaülikoolide küsimus on meil ajakirjanduses esile kutsunud mõnesuguseid üks-teisele vastukäivaid seisukohti ja vaielusi.

On arvamist avaldatud koguni meie rahvahariduse juhtide poolt, et rahvaülikoolide järgi tunti tarvidust põhjamaades vaid kauges minevikus, kui rahvaharidus oli alles madal. Sama arvamise autorid on mõtteid väljendanud, et meil „katseks“ võiks tulevikus tekkida paar-kolm rahvaülikooli, millest oleks meie rahvale küll, sest täiendusklassid algkoolide juures täitvat rahvaülikoolide aset suurepäraselt. Umbes nii on kõlanud hääled, ja ka üks meie endistest haridusministritest on neid mõtteid pooldanud. Ka see näitab, kui-

võrd madal on meil veel arusaamine rahvaülikoolidest ja kui vähe neid ja nende tööd tuntakse. Sest kui juba haridusminister sarnaselt asja peale vaatab, mis peame siis lootma lihtsurelikkudelt. Usun kindlasti, et mida suurema arvule meie kodanikkudest võimalikuks saab rahvaülikoolides õppida, seda kasulikum meie rahvamajandusele ja rahvuskultuurile. Üks, ega kaks-kolm rahvaülikooli ei ole mitte see arv, mis suudaks rahuldada t a r v i d u s t. Iseasi on v õ i m a l u s e d. Ja siin arvan, et piiratud võimalused sunnivad meid talitama kindla kava järele. Tuleks asetada rahvaülikooli küsimus ülemaalsele pinnale, tuleks luua olevatele rahvaülikoolidele enne ühisel jõul kindel alus, ja siis asuda uute avamisele. Kui kiirelt see protsess saaks edeneda, seda näitaks tulevik. H o i a t a m i s e k s j a o h j e l d a m i s e k s ei ole mingit põhjust. Küll tuleb asja õ h u t a ja rahvaülikoolile avaliku arvamise poolehoid võita. Ülearu palju ei teki rahvaülikooli kunagi, sest olud ise hoolitsevad selle eest. Arvamised, nagu oleks rahvaülikoolide liikumine möödaminev nähtus ja nende järele tarvidus olnud vaid minevikus, ei kannata välja vähematki arvustust. Juba uute rahvaülikoolide

Mora rahvaülikool

hoogne asutamine eriti viimastel aastatel, nii põhjamaades, kui ka kultuurilises Schveizis ja Saksamaal, tõendab vastupidist. Ka oleks asjata lootus, et täiendusklassid algkoolide juures suudaksid täita rahvaülikoolide aset. Rahvaülikool on tulevikku õppeasutus. Ta jääb, õieti saab ka meil, t ä i s k a s v a n u t e k o o l i k s, tublide kodanikkude kasvatuseks, kuigi oludest tingitud lahkiminekutega üksikutes kohtades. Täienduskoolid ja -klassid, kui oskuskoolid ja algkooli järk, seega lastekoolid, eisaa täita rahvaülikooli aset. Rahvaülikooli asemele paigutada täienduskoole ja -klasse

tähendaks rahvaülikooli mõtte profaneerimist. Küll aga valmistavad täienduskoolid rahvaülikoolile ette tublisid õpilasi.

Edasi on meil vaieusküsimuseks, kes peab rahvaülikoolide ülevalpidajaks ja peremeheks olema, kas riik või seltskond. See on rahvaülikoolide suhtes ajalooline küsimus. Kõigis maades on rahvaülikoolid e r a e t t e v õ t t e d, kusjuures saavad küll riigilt suuremat või vähemat toetust, kuid ilma seltskonna kaastegevuseta ei ole rahvaülikoolid kusagil. Missuguses vahekorras ja ulatuses see kusagil kohas on läbiviidav, see on iseküsimus.

Meil on praeguse olukorra juures vajalik, et r a h v a ü l i k o o l i d e k a n d e p i n n a m o o d u s t a k s i d s e l t s k o n d, o m a v a l i t s u s e d j a r i i k ü h i s e l t. Rahvaülikool ei tohi kujuneda „kroonu kooliks.“ Tema seljataga peab seisma rahvas. See kindlustab temale elujõulikkuse ja oludekohase painduvuse. Eriseadusega kindlustatud riiklik aineeline toetus peab vaid seltskonnale rahvaülikoolide ülespidamisele majandusliselt appi tulema.

Erilise tähtsuse omab rahvaülikoolide küsimuses kehvemate õpilaste toetus. Kõigil põhjamaadel pannakse sellele suurt rõhku. Nii annab Taani riik rahvaülikoolide kehvematel õpilastel toetust kogusummas kahevõrra nii palju kui rahvaülikoolidele.

Meil ei oleks kehvemate õpilaste toetamine raske, kui hariduslised seltsid, ühistegeelised asutused, omavalitsused jne., kes on huvitatud, et nende tegevuspiirkonna kodanikud õpiksid rahvaülikoolis, millest oleks kasu terve ümbruskonna ühiskondlikule ja majanduslisele elule, asutaksid rahvaülikoolides õppimiseks s t i p e n d i u m e. Juba mõnetuhandeline aastastipendium annaks mõnelegi võimalust ja hoogu rahvaülikoolis õppimiseks, kes seda ei teeks ilma kõrvalise toetuseta.

Rahvaülikooli küsimuse lahendamisele asudes üksmeelse püüdega, kindla kava järele saaksime üle kõigist raskustest, ja varsti võiksime tähelepanna rahvaülikoolide viljaka töö tulemusi meie rahva parema tuleviku loomisel.

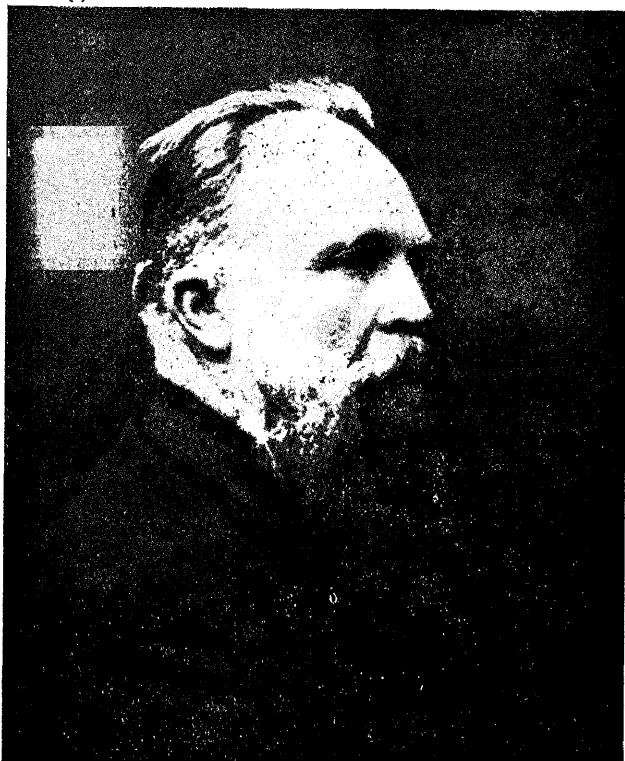
Kõik seltsid Haridusliidu liikmeks!

Üksikud seltsid saavutavad oma tegevuses aivult siis paremaid tagajärgi, kui nad koonduvad oma keskasutuse ümber ja töötavad sellega käsikäes.

ERNST PETERSON

Tema 60 aastase sünnipäeva puhul.

Bernhard Linde.

Ernst Peterson on kirjanikuna tänapäeval jäänud rohkem varju kui seda väärib tema kirjanduslik looming. Osalt on selle kahtlematuks põhjuseks see asjaolu, et pole jätkunud kirjaniku looming viimastel aastatel, vaid on kuulunud pea üksi koolitööle. Kui ligi paarkümnend aastat tagasi, võis vaielda veel Eduard Vilde ja Ernst Petersoni kirjandusliku tähtsuse üle meie kirjandusloo tagapöhljal, on nihutanud esimese jätkuva looming Vilde mingi pea rahvuskirjaniku astmele. Selle kõrval aga on jäänud liiga varju Ernst Petersoni, tõsi, arvult märksa kasi nam looming.

Kuid Petersoni kasinagi loomingu sisuline külg väärib oma ideelise tihedusega suuremat tähelepanu. Peab sündima murrang selles viimase kümne aasta väärhinnangus, murrang, mis asendaks Petersoni kirjandusliku toodangu õiglasemasse ja õigemasse, vastavalt selle loomingu väärtusele ja ühtlasi ka heledamasse valgusesse. Seda võlgname oma kirjandusloole, kõnelemata, et võlgname seda ka Ernst Petersoni kirjanduslikule isikule.

Ernst Karl Peterson on sünd. 29. aprillil 1868 a. Ta isa oli Vändra kihelkonnas Särghaua talu peremehe vanem poeg Jüri, kes sai hariduse kirikuõpetajalt Sokolovskilt sel määral, et võis asuda sama kihelkonna Kadaka kooli õpetajaks. Kirjaniku ema oli lätlanna, sündinud Lisette Birsgall. Kehval koolikohal oleva haiglase Jüri Petersoni perekonna murede suur ja raskem osa langes tema energilise ja elavama loomuga naise õlgadele, kes hoolitses juhtivalt kogu majapidamise ja laste kasvatamise eest. Juba 7-aastaselt kuulus Ernst Karl oma isa kooli õpilaste hulka ja säält läheb ta 1878 a. Vändra kihelkonnakooli, kust aga elava loomuga Peterson, kes oli sattunud osalt „põrgukasakate“ mõju alla ja kaasa teinud nende vempe, ümber paigutatakse Tori kihelkonna kooli, kus juhib valjema käega kooliõpetaja Juhan Pertel Ernst Petersonigi tõsisemale tööle ja sõnakuulmisele koolis. Tori vene kihelkonna koolist, mis asus lutheriusuliste kihelkonna kooli naabruses, nõrgus tol ajal keelatud

kirjandust ja nimelt materjalistlikku ilmakäsitlust põhjendavaid ja radikalismi esindavaid teoseid, nagu Büchneri, Straussi, Haeckeli ja Renani omi, kõik saksakeeles, mida mõisteti toleaja kultuurkeelena veel sel määral, et aru said neist kihelkonna kooli õpilasedki, kuigi mõni oskas küll alles puudulikult saksa keelt.

1883 aastal eemaldab raskemakujuline haigus Jüri Petersoni koolitööst ja 15-aastane Ernst Karl peab tulema otse koolipingilt abiliseks isale, jäädes selleks 1886 aastani, mil pääseb Tartu vene seminari, saades prii kooli ja ülespidamise.

Sääl õppides sõbruneb Ernst Peterson kaasõpilase Tõnu Sanderiga, kellega viis kokku ühised kirjanduslikud huvid, kuigi esimene läks ilukirjandusliku loomingu rada, teises aga riisus meilt varane surm andeka kirjandusloolase, kes suutis püstitada juba oma väimlise arengu algul tunnustamisväärse teosena, „Eesti kirjanduse ajaloo,“ oma aja kohta andmete küllusega kirjandusloo, millest ei ole jõudnud palju kaugemale tänapäevagi kirjandusloolased.

Põlva Haridusseltsi maja

Vändra kihelkond on Pärnu maakonna kaugema ja metsatagusema nurgana siiski edenenum kihelkond, kuna siin on kas võrsunud või jälle on siin töötanud sellised rahvusliku ärkamisaja tegelased, nagu Jannsen ja Jakobson, kellede kõrval ei või jätta nimetamata teisigi väiksemaid suursi, nagu kirikuõpetajaid Körberit ja Sokolovskit, Lilli Suburgi, J. Lilli ja Eglonit, kes löid jõukas ja iseteadvas Vändras rahvusliku õhkkonna, milles oli kasvanud noor Petersoni ja mille tõi kaasa venestavasse õpetajate seminaari.

Pärast seminari lõpetamist 1889 a. omandades algkooli õpetaja kutse, algab Ernst Petersoni pedagoogiline tegevus mitmes maakoolis: kolm semestrit Vändra kihelkonna koolis, 1891 a. algades Sindi ministeeriumi koolis ja 1893—1902 a. Põltsamaal Eesti Aleksandri koolis, 1902—1906 a. Kose-

Uuemõisas ja Rakveres ning pärast seda juba Tallinnas, alguses algkooli õpetajana, kuid Eesti iseseisvuse päevist Tallinna realgümnaasiumi eesti keele õpetajana ja sama kooli inspektorina.

See pedagoogiline töö ja tegevus on nõudnud suurima osa Ernst Petersoni ajast ja tööjõust, millise leivatöö kõrval ainult on saanud kirjanik anduda loomingulisele tööle, mis on kirjaniku kasina produktsiooni üheks lisapõhjuseks.

Ernst Petersoni kirjandusliku loomingu viljakamaiks aegadeks osutub tema 25--38 eluaastate vaheline aeg, mil sünnivad selle kirjaniku väarikamad pääteosed. Põltsamaal ja Kose-Uuemõisas ja mis meie tunneme „Paisete“ kolmesse andesse koondatud lühemate novellidena ja „Rahvalgustaja“ nimelise pikema jutustusena. Hilisemal ajal jätkuv Ernst Petersoni kirjanduslik looming on muutunud kitsapiirdelisemaks ja ahtramaks, kui nooruse käärimise ja mehelise täisea ülalnimetatud teosed.

Ernst Petersoni suurimaks teeneks meie kirjanduses on ja jääb see, et ta esimesena võtab käsitlusele kaasaegsed aktuaalsed küsimused maaühiskonna elukaartelt. Kuigi olid ilmunud enne Petersoni „Paised“ Vilde ühiskondlikke küsimusi käsitlevad novellid, nagu „Linda aktsiad“ (1894 a.) ja „Külmale maale“ (1896 a.), kuid Ernst Peterson on asetanud neis novellides käsiteldavad küsimused nii, et nende teravad küljed on just väljapoole ja need pidid riivama ja kriimustama kaasaegseid. Peterson oli kirjanduslikus loomingus rohkem võitlusinimene, kes kirjanikuna käsitleb kuumaverelisemalt, suurima hingelise osavõtuga oma novelli tegelaste inimliku elu viletsusi, mis on tingitud enamikus meie maal valitsevast ühiskondlikust korrast. Kirjaniku pääteostes „Paised“ ja „Rahvalgustaja,“ eriti viimases, on paigutatud teosesse ideeline eritlus tihedalt ja orgaaniliselt tegelaste iseloomudega liidetuna. Uhtlasi on ideeline eritelu tegevuse üldkäigusse mahutatud sellises määras, mis ei ärata lugejas vaidlemist ega muuda ideelist eritelu tendentsiilmeliseks.

Kujude iseloomustusel teravalt tõmmatud pürijontest on just tingitud Petersoni kujude suurim mällulõikavuse omadus. Tema loodud kujud on meelesööbuvad just oma reljeefsuse tõttu mis on omakorda tingitud kirjaniku oskusest näha ja leida ideeliseks eritluseks ja kokkupõrgeteks vajalisi, vastavalt nukilisi kujusid, mis väljenduvad leidlikkudes kokkupõrgetes veelgi selgemalt, tuues esile tegelaste iseloomulisemad jooned täies ulatuses.

Nimetasin Petersoni võitlusinimeseks. Võib olla tuleks parandada seda ütelist selles

mõttes, et ta oli seda oma „Paisetes“ „Rahvavalgustajas“ ja osalt ka „Elsas“, Selle võitluse inimese kaunimad looming-aastad langevad ühte meie ühiskondliku elu muutuse ja murrangu aja eelkevade ja varase suvega, läinud sajandi lõppaastate ja uue sajandi esimeste aastatega.

Ernst Petersoni teine kirjanduslik teene on: väljendada ilukirjanduslikus proosas elu ühiskondlikku murenemist XIX sajandi lõpul XX s. algul.

Ernst Petersoni loomingus on ohtralt kaasa kõnelev teravalt küsimusi lahendav intellekt. Viimasesse on peidetud, tõsi küll, õige tubli osa õpetlikkust, kuid see ei ole üleliiga dotsseeriv, kuna Peterson ei lahenda niivõrd küsimusi, kui asetab neid. Tema dialoog on vahedalt argnev ja see asjaolu ongi lootusi andev, et kirjanik oleks võinud arendada hääd dialektilist dialoogi dramaatilisteski teostes. Nähtavasti on olnudki käsitlemise oskus mõõduandvana juhtimas Petersoni näitekirjanduslikule loomingule, kuigi on purustanud siin saavutatud tagajärjed need lootused, aga vast ehk teiste põhjuste tõttu.

Ernst Petersoni kirjanduslik looming on annud oma prima maaüksilduses: Põltsamaal ja Kose-Uuemõisas elades. Siin on alganud ja jõudnud tipule see looming.

Tallinna Hariduseseltsi asutajad. E. Vender (keskel) praegune esimees, J. Treufeldt (pahemal) praegune abiesimees ja A. Antson (paremal) praegune abisekretär.

Selts asutati läinud aasta sügisel.

Asudes elama linna omandas see looming languse suuna, nagu väljendub see eestkäit „Elsas.“ Siin on Peterson läinud üle üksiküsimusele, naise emantsipatsiooni käsitlele, langedes välja sääli juures kirjanduslikkünstiliselt aine käsitlest ja muutudes osalt koolmeisterdavaks ning patustavaks säälijuures psühholoogilise tõegi vastu. Kirjanikule eneselegi pole jäänud tundmatuks need puudused nimetatud teoses, kuid ta seletab põhjendatult neid vigu sellega, et tal olnud võimatu kirjutada nõnda, nagu oli kavatsenud

ja teostanudki, sest autoril on olemas „Elsa“ käsikirjas esialgsel kujul ja loodetavasti ilmub teos uues trükis ka täielikult.

Ernst Petersoni on nimetatud esimeseks naturalistiks meie kirjanduses, kuid naturalistlikke jooni on Ernst Petersoni loomingus äärmiselt vähe ja olemasolevadki on koguni õredad. Küll aga võime nimetada Petersoni meie esimeseks järjekindlaks realistiks, kes asus vaatlema ja kujutama tõsielu nii, nagu need olid olemas valdavalt toleaeagseis oludes vastava ühiskondliku tagaseinaga. Peterson kujutab tõsielu ilma et erilisel lükiks koostatult niiti, üksteise kõrvale elu varjukülgi, nagu harrastab seda naturalism; Peterson jätab varjukülgede kujutamisel alati nende kirjelduste vahele haljast muru, mis ei lase muutuda üldpilti liiga lootusetult kurvaks ja ühetooniliseks. See on Petersoni järjekindla realismi parimaks ja õilsamaks küljeks.

Huvitav on märkida, et Peterson püsib kirjanduslikult nii kaua oma loomingu haritipul, kuni põleb temas nooruse vaimustav vajadus võidelda nende väärnähistega, mis äratanud temas selle võitluse tahte. Pidades võitlust kirjanduslikus loomingus ei kaldu Peterson erapoolikuna liiga ühele poolele, vaid suudab näha vigu ning puudusi teiselgi poolel, kellele ei kuulu küll kirjaniku pooldumine ja sümpaatiad. See maksab aga ainult, — kahjuks küll, — Petersoni kui „Paisetes“ ja „Rahvavalgustaja“ autori kohta täies ulatuses.

Nähtavasti on kaasa kiskunud Petersoni tema pedagoogiline töö ja tegevus aastate kestvusega ikka rohkem ja rohkem ja viinud eemale puht ilukirjanduslik-kunstiliselt vaatlus- ja käsitus- viisidelt, surudes koolmeisterlikuma pitseri tema loomingu hilisematele toodetele, nagu märkisime seda juba „Elsagi“ puhul. Sama võiks öelda teisestki, samuti naise saatust käsitavast novellist „Liisi.“

Petersoni hilisemast toodangust olgu nimetatud veel kaks näidendit: „Sõnajalaõis“ ja „Uus minister.“ Nagu oleme lugenud kirjaniku juubeli puhul teda külastanud ajakirjanikkude intervjuudest, on olnud õige kuri kirjanik neist arvustusist, mis avaldas Fr. Tuglas ja Ernst Peterson on lakanud avalikust kirjanduslikust tööst just nimetatud arvustuste puhul, nagu viis „Tuulte pöörises“ karm arvustus August Kitzbergigi seitsmeaastasele vaikumisele. Kuid samade intervjuude andmetel on Peterson jätkanud oma kirjanduslikku tööd, hoidudes ainult avaldamisest.

Otsustades kahe seni ilmunud näidendi järele ei ületa siiski Petersoni dramaatiline joon tema jutustava proosa oma, vaid jääb sellest kaugele tahagi.

Draama „Sõnajala õis“ on õige tugevalt Henrik Ibseni mõjutatud, kuid siiski pole suutnud paisuda „Sõnajala õie“ autosugestioon dramaatilise pinevuseni, nagu jätab kogu selle draama käik, areng, üldiselt õige õreda ilme, kuna sündmustik pole tõusnud dramaatilise võitluseni, — ei sisemiste ega ka väliste pingutusteni. Tegelasteks on selles poolrealistlikus draamas reaalselt ja kunstipsüholoogiliselt vähe usutavad inimesed, kellel aga puudub hoog ja lend sümboolseiks kujudeks. Mingi poolikuse tunne valdab kogu aeg lugejat ja sama sisemise paigalpäsimise mulje valdaks vist ka vaatlejat selle draama lavastamise puhul.

Sama vähe hääd on öelda Ernst Petersoni naljamängust „Uus minister,“ mis on üles ehitatud vastandlikult esimesele Ibseni mõjustatud dramaatilisele teosele vana enne-ibsenliku intriigi mängu eeskujul, tarvitades

seal juures koguni Kotzebue kulunud qui pro quo liiste. Telegrammis juhtunud vea, Link ja Luik vahetamisele ehitab Peterson kogu oma naljamängu, milles on pakutud muide küll mõnigi õnnestunud väikelinna, — siingi Mudilaks nimetatud, — eluolu kirjeldus ja tüüpki, kuid see käik ei paisu ei haaravaks naljamänguks ega ka kaasakiskuvalt ja kõditavalt naeru väljakutsuvaks lõbusaks jandiks.

Kuid kuigi sulab kokku arvuliselt Ernst Petersoni looming ainult pooltosinaks novelliksi, on siiski nende väheste kunstikaal küllalt väärikas, et kuulub õigusega nende autorile silmapaistev aukoht meie kirjandusloos, kui eeti jutustava proosa esimesele järjekindlale realistile, kelle loodud kujud ei unune ainus kordki „Paised“ ja „Rahvalgustajat“ lugenul.

Jüüti tuiskliiva lüited (Daani)

Raamatukogude osakondadest.

J. Treufeldt.

Avalikud raamatukogud peavad olema vaimliste varade edasikandjateks terve rahvale. Nende kaudu peab süvenema rahva lugemistarve ja levinema tähtsam vabaharidustegur raamat.

Avalik raamatukogu, kus raamatute laenamine sünnib ainult ühes punktis, raamatukogus eneses, on paljudele ja väga paljudele kättesaamata ja ei rahulda kaugeltki kõikide omavalitsuspiirkonnas elavate inimeste nõudeid. Kauge maa pärast on raamatute laenamine tülikas, tülikas ja raske eriti siis, kui maainimestel lugemiseks kõige rohkem aega jätkub, see on pikkadel, pimedatel ja poristel sügisõhtutel ja talvel pakase ja tuisu ajal. Ei tule inimene, kellel peale igapäevase leiva

ja ihukatete muretsemise muid vajalikke nõudeid pole, mitme versta tagant raamatuid lugemiseks võtma.

Kui lugeja ei tule raamatu juurde, siis tuleb raamat lugeja juure viia ja kõigile kergesti kättesaadavaks teha.

Ei ole soovitatav igas vallas mitme iseseisva raamatukogu asutamine, see nõuaks palju vilunud kogujuhatajaid ja rakendusvahendeid, suurendaks asjata väljaminekuid, kuna lugemata kirjanduse juurdevool oleks igas kogus väga piiratud. Kõige otstarbekohasem oleks igas omavalitsuspiirkonnas osakondadega töötav üks raamatukogu. Siis on vähem korraldustööd, vähem kulusid ja lugemata kirjanduse juurdevool on palju suurem kui

Vaivaras korraldatud näitemängu kursusest osavõtjad.
+ Kursuse juhataja Haridusliidu instruktor K. Hansen.

iseseisvate kogude süsteemi juures. Igas kooliringkonnas, nimelt kooli juures, peaks vähemalt raamatukogu osakond olema. Maa algkoolides puuduvad suurelt osalt suuremad kooliraamatukogud, seega täidaksid avalikude raamatukogude osakonnad ka teataval määral kooliraamatukogude aset. Noortele õpilastele on raamatukogud üldtunnustatud enesearendamise- ja kasvatusvahendiks; peale selle kannavad õpilasad raamatute kaudu vaimuvarasid kodudesse ja on seega parimaiks kirjanduse levitajaiks ja esialgseiks vabaharidustöö teerajajaiks. Õppivale noorsoole, eriti, olgu raamatukogu kergesti kättesaadav, võrsub ju noorsooga ühes meie rahva üldise hariduse ja kultuuri tulevik.

Kuidas osakondi tehniliselt korraldada, nende tegevust ja vahekorda avaliku raamatukoguga, kui keskkoguga, määrata, see ripub suurelt osalt kogujuhataja korraldusvõimest ja kohalistest oludest. Pean siiski tarvilikuks siin kohal õige lühidalt käsitada seda korraldust, mis nende ridade kirjutaja isiklikult läbi on viinud; vast ehk leiavad siit mõned teised kogud osakondade avamisel mõningaid näpunäiteid.

Valla avalik raamatukogu töötab seitsme osakonnaga. Neist asuvad kolm algkoolide juures, kolm haridussihiliste seltside juures ja üks ühe seltskonnategelase juures. Kõik raamatukogu sisemine korraldus sünnib avalikus raamatukogus kui keskkogus. Osakondades toimetatakse ainult laenamist. Igal osakonnal on oma päevaraamat ja lugejate nimestik. Aasta aruanne valmistatakse keskkogus, mille juures osakondade ja keskkogu päevaraamatute ja lugejate nimestikkude andmed ühiseks raamatukogu tegevuse aruandeks kokku võetakse.

Osakonnad saavad keskkogust raamatuid võimaluse piires, silmas pidades iga osakonna lugejate arvu ja töö intensiivsust, kuna mingisugust kindlat arvu määratud ei ole. Samuti ei ole määratud ka mingisugust täht-

aega, millal osakond raamatu tagasi peab tooma, vaid osakonna juhatajad saavad aegajalt need raamatud, mida osakonnas enam ei tarvitata keskkogusse tagasi, kuna keskkogu juhataja saadab asemele osakonnas enneolemata kirjandust.

Osakondadesse antavad raamatud kantakse sisse sellekohasesse registreerimise raamatusse, kus on arvatud igale osakonnale eraldi oma osa. Osakonnast raamatute tagasitoomisel tehakse samas raamatus vastavas lahteris sellekohane märkus iga tagasi toodud raamatu kohta eraldi. Selle raamatu ülesandeks on näidata, missugused raamatud on teatud momendil teatud osakonnas ja missugused

Petserimaal Meremäe Haridusseltsi juures korraldatud näitemängu kursusest osavõtjad.
+ Kursuse juhataja Haridusliidu instr. H. Möller.

raamatud seal enim on olnud, nõnda et selle järele võib hoiduda enneolnud raamatute saatmist osakonnale. Et teatud raamatut registreerimisraamatus kergem üles leida, selleks on iga saadetis alfapeetilisest järjekorras (autori perekonna nime esimese tähe järele) sisse kantud. Samasugune raamat peetakse ka igas osakonnas, kuhu kirjutatakse keskkogust saadud raamatud sisse ja tagasi viimise korral sellekohane märkus tehakse.

Raamatukogus on sisse seatud kaardikataloog kahes eksemplaris. Üks eksemplar asub alati keskkogus, kuna teine eksemplar on liikuvkataloog. Osakondadesse antavate raamatutega ühes saadetakse sellest kataloogist ka vastavad kaardid osakondadesse. Osakondadest saadetakse raamatud tagasi jällegi ühes vastavate kataloogikaartidega. Selle liikuva kataloogi ülesandeks on näidata, missugused raamatud on käesoleval momendil keskkogus ehk teatud osakonnas, selle kaudu saab lugeja kiire ülevaate saada-olevatest raamatutest.

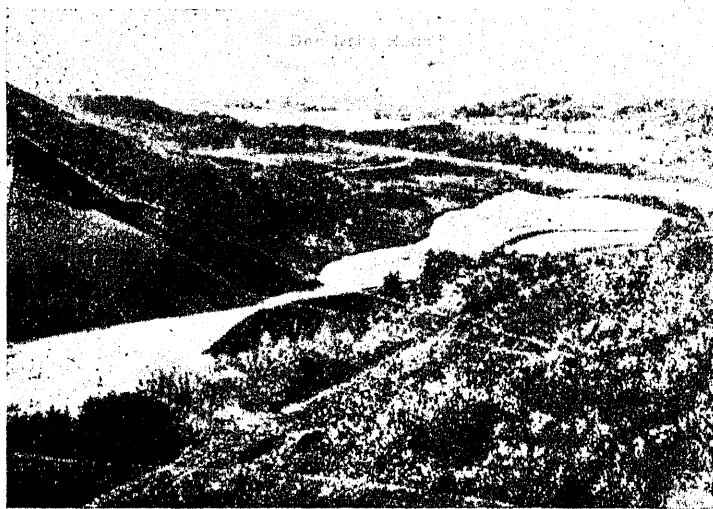
Lõpuks võib tähendada seda, et kõige intensiivsemalt töötavad koolide juures asuvad osakonnad. Nende osakondade juhatajateks on koolijuhatajad. Haridussihiliste

seltside juures asuvaid osakondi juhivad seltside poolt valitud isikud. Kõik osakondade juhatajad on ka raamatukogu nõukogu liikmed, peale selle kuuluvad nõukogusse seaduses ettenähtud kolm liiget, kes vallavolikogu poolt valitakse.

Olen katsunud üldjoontes näidata raamatukogu osakondade tähtsust ja püüdnud kirjeldada ühe raamatukogu osakondade korraldust. Võib olla on sellel korraldusel oma suured puudused, võib olla on võimalikud

ehk teised paremad ja lihtsamad korraldused. Kuid pean ütlema, et tegelik elu on näidanud, et ka seegi korraldus võimaldab raamatukogu osakondade loomist ja edukat tegutsemist.

Asutades avalikke raamatukogusid peame asuma ka kohe osakondade avamisele, sest osakondade kaudu muutuvad raamatukogud tõelisteks avalikkudeks raamatukogudeks, mida iga kodanik kergesti tarvitada võib ja saab.

Jüüti liivanõmmed, kaetud kanarpikuga. (Daani).

Läti raamatukoguasjandus.

P. Grabinsky.

(Üleriiklisel raamatukoguhoidjate päeval 1. aprillil 1928 a. peetud kõne kokkuvõte).

1. Lühike ajalooline ülevaade.

Läti raamatukoguliikumise algust tuleb otsida XIX aastasaja keskpaiku, mil tuntud rahvuslik tegelane Kr. Valdemars oma laiaulatusliku tegevuse kõrval hakkas propageerima ka rahva-raamatukogude asutamise tarvidust.

Kõigist tagakiusamistest hoolimata võitis uus liikumine poolehoidu, ning juba 1860. a. andis Miitavi raamatukogu välja *trükitud* kataloogi 501 lätikeelse raamatu üle. See kataloog pidi olema aluseks ka teistele avatavatele raamatukogudele.

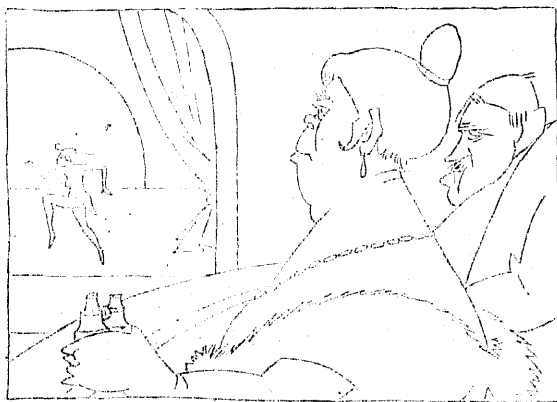
Suurem osa raamatukogusid on asutatud mitmesuguste haridusliste seltside poolt; kuid ka mõned eraisikud tegutsesid sel alal hääde tagajärgedega. Üks tähtsamatest era-raamatukogudest on asutatud 1885. a. bibliofiil J. Missinši poolt. Selle asutaja seadis omale eesmärgiks: koguda *kõiki* lätikeelseid ning

Lätisse puutuvaid muukeelseid raamatuid; suure kannatlikkuse ja ohvrimeelsuse tõttu on see temal ka peaaegu korda läinud. Igatahes on see raamatukogu üks täiuslikkumatest; nüüd on ta vastava kokkuleppe põhjal Riia linnavalitsusega muudetud avalikuks raamatukoguks.

Vene ajal oli *maksulistel* raamatukogudel see hää külg, et sinna oli võimalik muretseda kõiki tsensuuri poolt lubatud raamatuid, kuna aga *maksuta* rahvaraamatukogudesse oli lubatud muretseda raamatuid ainult teatava nimekirja piirides.

Pärast 1905. a. revolutsiooni kaotati mõned kitsendavad määrused ära, ning raamatukogude asutamine võttis veel enam hoogu. Enne ilmasõda arvatakse Lätis olevat 200—300 raamatukogu.

Suure sõja, revolutsiooni ja okkupatsiooni ajal jäi liikumine päris soiku. 1919. a. võõrandas Nõukogude valitsus kõiki Lätis asuvaid

Proua Mühakas: „Ei see plastika põle kellegi tants, labajalavalts on palju ette!“

raamatukogusid ning kavatses asutada Nõukogude-Läti keskraamatukogu.

Uus ajajärk algas Läti iseseisvuse jaluleseadmisega, sest nüüd hakati raamatukogu liikumist korraldama seadusandlisel teel.

2. Seadused ja määrused raamatukogude kohta.

1921. a. anti välja uued ajutised määrused trükitoodetega kauplemise ning raamatukogude ja lugemistubade avamise kohta, ning 1924. a. asetati need kindlamakujulise seadusega. Selle seaduse tähtsamaks punktiks on, et raamatukogusid võib sulgeda ainult kohtuotsuse põhjal, kuna administratiiv-võimudel seda õigust pole. Raamatukogud on kohustatud esitama oma tegevuse aruandeid kohaliku politseiülema kaudu *Siseministeeriumile*, kes neid edasi saadab Riigi Statistika Peavalitsusele.

Sisemise korra kohta on selles seaduses öeldud ainult niipalju, et igal raamatukogul ja lugemistoal peab olema raamatute ja ajakirjanduse nimestik. Ühtlasi on jäetud *siseministrile* õigus välja anda täiendavaid juhtnõure.

Teised tähtsamad seadused ja määrused on: Riigi-raamatukogu seadus, Raamatute tsentraal-kataloogi seadus, Kultuurkapitali raamatukogude määrus (1922. a.) ning juhatuskiri (1924. a.), Raamatukogude-Nõukogu kodukord.

3. Läti riigi-raamatukogu.

Läti riigi-raamatukogu asutati 1919. a., kuid kindlam alus pandi talle 1922. a. „Riigi-raamatukogu seaduse“ väljaandmisega.

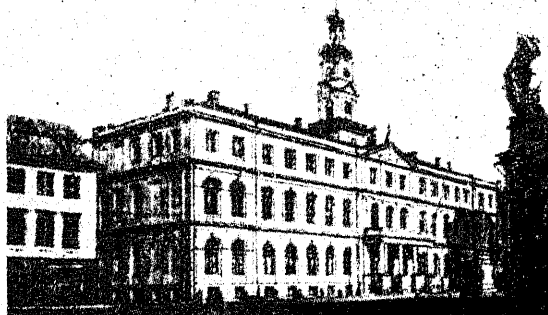
Riigi-raamatukogu ülesandeks on koguda kõiki Lätis ilmuvaid ning ka Läti kohta käi-

vaid väljamaa trükitooteid; peale selle muretsetakse võimalust mööda ka muid tähtsamaid raamatuid, mis väljamaal ilmuvad. Peale raamatute kogutakse Läti kirjanikkude ja teadlaste käsikirju, kirjavahetust, päevapilte jne.

Riigi-raamatukogu annab välja igakuulise bülletääni, mis sisaldab kõikide Lätis ilmunud raamatute nimekirja; seega vastab ta meie „Eestikeelsete raamatute üldnimestikule.“

Läti riigi-raamatukogu allub haridusministrile. Raamatukogu direktori määrab ametisse vabariigi valitsus haridusministri ettepanekul; osakondade juhatajaid kinnitab haridusminister raamatukogu direktori ettepanekul, kuna muid ametnikke võtab teenistusse direktor kooskõlas Tsiviil-teenistuse seadusega.

Riigi-raamatukogule on antud mitmed eesõigused: ta saab sunnieksemplaare kõigist Lätis ilmuvaist trükitooteist; talle antakse

Riia linna keskraamatukogu hoone (end. Raekoda).

üle likvideeritavate asutuste raamatukogusid; väljamaa saadetised ei allu ei üldisele ega sõja-tsensurile ning on tollimaksust vabastatud; riigi piirides edasitoimetavate saadetiste pealt ei võeta postimaksu jne.

Raamatukogu ülevalpidamise kulusid kannab riik eelarve korras.

Kõige suuremaks takistuseks on olnud ruumpuudus, millest ka praegu pole täielikult üle saadud. Raamatukogul on praegu kasutada 2 maja, milles kokku ligi 60 tuba. Köidete arv ulatab 400.000-ni, kuid kahjuks on suur osa katalogiseerimata.

Raamatukogu juures on dubletide osakond, lugemistuba ning laste-osakond.

1922. a. väljaantud „Raamatute Tsentraalkataloogi seadusega“ on riigi-raamatukogule ülesandeks tehtud koostada raamatute nimestik kõikides Läti riigi-, omavalitsuste- j. t. raamatukogudes leiduvate raamatute kohta. Kahjuks jääb see huvitav kavatsus vist ainult paberile, sest seniajani ei ole veel midagi ära tehtud selle seaduse elluviimiseks.

4. Kultuurkapitali raamatukogud.

Meil, Eestis, on avalikkude raamatukogude olemasolu seadusega enam-vähem kindlustatud. Lätis niisugust seadust veel ei ole, vaid seal asutatakse ja peetakse üleval raamatukogusid seltskonna vabatahtlikul toetusel. Et aga mõned kohad niiviisi täiesti ilma raamatukogudeta jäid, hakkas riik toetama ja asutama uusi raamatukogusid. Et aga seaduslist alust ei olnud, siis jagati toetust mitte otseste, vaid kaudselt — kultuurkapitali abil.

Kultuurkapitali valitsus otsustas kõige pealt komplekteerida 300 väikest raamatukogu, mis sisaldasid 500—700 köidet ning läksid maksma umbes Ls. 500—600 (36.000—43.000 Emk.) Need raamatukogud jaotati üle riigi ära niisugustesse kohtadesse, kus tarvidus raamatute järele kõige suurem. Et aga palveid ikka juure tuli, siis jaotati järgmistel aastatel veel uusi raamatukogusid ning täiendati endiseid. Toetust on antud isegi väljaspoole riigi piiri, näit. Eesti-Valgas asuvale Läti-seltsi raamatukogule.

Jõhvis peetud näitemängu kursusest osavõtjad.
+ Kursuse juhataja Haridusliidu instruktor H. Möller.

raamatukogusid. Üldiselt kulutab Kultuurkapital väga suuri summasid raamatukoguliikumise arendamise peale, näit. oli 1925/26. a. eelarves seks otstarbeks ettenähtud 200.000 Ls. (ligi 15.000.000 Emk.). Samal aastal oli riikliste asutuste ja koolide raamatukogude peale ettenähtud üle 400.000 Ls. (ligi 29.000.000 Emk.). Seega kokku umbes 45.000.000 Emk.

Maastik Daanis.

Kultuurkapitali valitsus jagab raamatukogusid elujõulisematele seltsidele, tingimusega, et need kannaks kõik majanduslised kulud, mis raamatukogu ülevalpidamisega seotud, ning muretseksid iga aasta juure raamatuid summa eest, mis teeb välja vähemalt 5% kultuurkapitali poolt antud toetusest. Kogude tarvitamine peab olema täiesti maksuta. Sisemine korraldus peab olema kooskõlas Kultuurkapitali valitsuse poolt antud juhtnõõridega. Raamatud jäävad Kultuurkapitali omanduseks ning organisatsioonidelt, kes kõiki tingimusi ei täida, nõutakse raamatud tagasi.

Peale avalikkude raamatukogude toetab Kultuurkapital suurel määral ka koolide

5. Rändraamatukogud.

Et raamatute levitamist veel enam soodustada, hakkas ka üks haridusline koperatiiv „Kulturas Balss“ (Kultuuri Hääl) komplekteerima n. n. rändraamatukogusid. Neid on mitu tüüpi: üldhariduslikud, noorsoole, ametiühisustele, poliitilistele parteidele jne. Iga niisugune väike kogu koosneb 30—40 köitest, mis väikestesse kapikestesse mahutatud. Maksavad nad umbes 60 Ls. (4.300 Emk.) tükk. Neid ränd-raamatukogusid antakse kohapealsete organisatsioonidele tarvitamiseks 2—3 kuuks.

6. Natuke statistikat.

Et saada ülevaadet Läti raamatukogude seisukorrast, korraldasid asjast huvitatud juba vene ajal 2 ankeeti (1904. ja 1910. a.), kuid tagajärjeta, sest raamatukogud ei saanud nõuetavaid teateid. Alles Läti iseseisvuse ajal tehti aruannete esitamine sunduslikuks, ning sellepärast on nüüd võimalik saada üldist pilti.

Lätis oli 1926. a. 735 raamatukogu, nendest linnades — 223. Uuemaid andmeid pole veel avaldatud.

Kõige vanemad raamatukogud leiduvad Riia ümbruses, Miitavis ning Dvinskis. Riia linna keskraamatukogu, mis asutatud 1524. a. on üks asimestest raamatukogudest mitte ainult Lätis, vaid tervel end. Vene riigi territooriumil. See raamatukogu asub endises

(umbes 12.000 Emk.), teised ametnikud 100—130 ls. (7200—9300 Emk.). Liibavis saab juhataja 120 ls. (8600 Emk.), Volmaris — 90 ls. (6500 Emk.) jne. Peab tähendama, et ainult Riia linna raamatukogude juhatajad ei pea kõrvalametit, kuna teistes linnades see kõigil on.

Riigiraamatukogu juhataja põhipalk on 300 ls. (21.600 Emk.).

Läti raamatukoguhoidjate ühingu poolt on välja töötatud uued palganormid ning vastavatele asutustele esitatud.

8. Raamatukogude-Nõukogu.

1923. a. ärapeatud I Läti raamatukogu-juhatajate kongressil võeti muuseumi vastu resolutsioon, et tuleks asutada haridusministeeriumi juure raamatukogude-nõukogu.

Küla seltsimaja Daanis.

Raekojas, ning sisaldab praegu umbes 120.000 köidet. Tarvitatakse seda kogu peajasjalikult teaduslikuks otstarbeks, kuna rahva jaoks peab Riia linn üleval 9 avalikku raamatukogu ja lugemistuba.

Kõige rohkem raamatukogusid on Riia, Võnnu ja Läti-Valga maakonnas, kuna kõige vähem leidub neid Latgallias. Võrreldes elanikkude arvuga, on raamatukogude võrk kõige tihedam mõnes Kuramaa maakonnas; näit. Tukumi maak. tuleb üks raamatukogu umbes 1200 elaniku kohta, kuna Latgallias aga umbes 8000 elaniku kohta.

7. Palgaolud.

Nagu meilgi, puudub Lätis raamatukoguhoidjate palga seadus. Linnad maksavad oma äranägemise järele. Näit. saavad Riia linna raamatukogude juhatajad 165 latti

Mõnesuguste sekelduste järele läks korda seda resolutsiooni ellu viia, ning 1924. a. kinnitas hariduseminister uue nõukogu kodukorra. Sellesse nõukogusse kuuluvad järgmistest asutustest esitajad, igaltühelt üks: 1) Riigiraamatukogu, 2) Ülikooli raamatukogu, 3) Riia linna keskraamatukogu, 4) Kultuurkapitali volikogu, 5) Läti raamatukoguhoidjate ühing, 6) Välis hariduse kongressi nõukogu, 7) Hariduse keskliit. Tarbekorral kutsutakse juure ka teisi asjatundjaid.

Nõukogu on kõrgemaks nõuandvaks asutuseks raamatukogu asjanduse alal haridusministri juures. Liikmed kinnitab haridusminister. Jooksvaks asjaajamiseks kasutatakse haridusministeeriumi personali ning kulud kaetakse har.-min. eelarvest.

Nõukogu ülesandeks on: välja töötada määrusi, mis kindlustaksid raamatukogude õigusliku ja materiaalse seisukorra, välja töötada

võrgukava, raamatukogude instrueerimine, normaal-kataloogi tüüpide väljatöötamine, kongresside kokkukutsumine jne.

Mis puutub Nõukogu tegevusse, siis ei või see küllalt tagajärjeras olla seni, kuni puudub haridusministeeriumi juures raamatukogude osakond; tarvilikkude summade puudusel ei saa isegi alalist instruktorit palgata. Nõukogu tegevus on piirdunud peaaesjalikult nõuandmisega — Kultuurkapitali raamatukogude kokkuseadmisel jne.; on tehtud eeltoodud raamatukoguhoidjate käsiraamatu kokkuseadmiseks, mis kuuldavasti juba lähemal ajal trükist ilmuvat; on kogutud andmeid välismailt — uue raamatukogude-seaduse väljatöötamiseks: kultuurkapitali abil on korraldatud ekskursioon väljamaale; sama kultuurkapitali abil on väljaantud aastaraamat.

9. Läti Raamatukoguhoidjate ühing.

Läti Raamatukoguhoidjate ühing asutati 1923. a.; asutajaid liikmeid oli 24. Sama aasta sügisel kutsus Ühing kokku I raamatukoguhoidjate kongressi, kus kuulati ära hulk referaate ning võeti vastu palju tähtsaid resolutsioone, millede elluviimine jäeti Ühingu hoolde. Mõned ongi ellu viidud, näit. raamatukogude nõukogu asutamine, teised ei taha nihkuda paigalt.

Ühing on korraldanud teeõhtuid, kus ka referaate ära kuulati; on välja töötatud palga-

redelikava; tööta liigetele on võimalust mööda muretsetud kohta jne. Liikmed on praegu 130.

10. Lõppsõna.

Kui me võrdleme Eesti ja Läti raamatukoguasjanduse seisukorda, siis peab tunnistama, et lätlased mõnes suhtes meist taha jäänud on. Meil on oma „aval. rmtk. seadus“, mis kohustab omavalitsusi ülevalpidama raamatukogusid — lätlastel seda ei ole. Meil on enam-vähem läbi viidud kindel ühtlane kord raamatute liigitamise alal — kümmend-süsteemi alusel; Lätis on pea igas raamatukogus oma süsteem, näit. on Riia linna avalikkudes raamatukogudes vastuvõetud kümmend-süsteem, kuid keskraamatukogus on oma, riigi-raamatukogu töötab ka välja mingisuguse omapärase süsteemi, ülikooli keskraamatukogus on maksev preussi süsteem jne.

Imestama paneb ka, et raamatukogud alluvad siseministrile, kes annab avamise luba ning kellele tuleb esitada tegevuse aruandeid. Raamatukogu asjanduse instruktore on olemas ainult Riia linna raamatukogude jaoks, kuna aga ministeeriumi juures puudub sarnane instruktor, kes teeks väljasõite provintsi.

Ainult ühes asjas on lätlased küll meist ette jõudnud: kahjuliku kirjanduse vastu võitlemise komisjoni poolt kokkuseatud nimes-tikkudes nimetatud raamatuid on keelatud muretseda avalikkusesse raamatukogudesse.

Järgmine „Vabaharidustöö“ number ilmub septembri kuul suurendatud kujul.

Eesti Haridusliidu ajakiri „VABAHARIDUSTÖÖ“

ilmub neli korda aastas.

Tellimise hind: aastas Kr. 1.20, $\frac{1}{2}$ aastas 60 senti ja üksik number 30 senti.
Kuulutuste hinnad: Tekstis ja kaane viimasel küljel — terve lehekülge 40 Kr., $\frac{1}{2}$ lehekülge 20 Kr. ja $\frac{1}{4}$ lehekülge 10 Kr.. Kuulutuste osas — terve lehekülge 30 Kr., $\frac{1}{2}$ lehekülge 15 Kr. ja $\frac{1}{4}$ lehekülge 7 Kr. 50 senti.

Mltmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„VABAHARIDUSTÖÖ“ toimetuse ja talituse aadr.: Tallinn, Rataskaevu 22, tel. 6-52.

Vastutav toimetaja: **Evald Vender.**

Väljaandja: **Eesti Haridusliit.**

Eesti Haridusliit.

Kulude-tulude aruanne 1927/1928 aasta kohta.

Tulu.

1. Toetus Riigi eelarve kaudu	Kr. 5000.—
2. Korjandus vabaharidustöö toetuseks korjanduslehtedega	3.080.28
3. Liikmemaksud	579.—
4. Eesti Karskusliidult	455.—
5. Toetus Haridusministeeriumilt: haridustöö edendamiseks	Kr. 1000.—
lavakursuste korraldamiseks	293.45
6. Udupildiohtutest	273.94
7. Näitekursuste lõpupidude %/0 ja seltisidelt toetuseks neil korraldatud kursuste juhatajatele tasu maksmiseks	1218.86
8. Loterii-allegrii korraldamisest	711.80
9. Liikmemaksu II üleriiklise hariduskongressi osavõtjalt	192.—
10. Tulud üleriiklikust hariduspäevast 2. X. 1927. a.	33.99
11. Mitmesugused toetused:	
1. Jõgeva Ühis pangalt	Kr. 20.—
2. Kuusalu Ühis pangalt	50.—
3. Viru Maavalitsuselt	100.—
4. Harju Maavalitsuselt	20.—
5. Tartu Maavalitsuselt	200.—
12. Üüri saadud	390.—
13. Jooksva arve %/0/10	580.—
14. Saadud tulu dekoratsioonide valmistamisest	31.96
15. Valguspiltide lao korraldamiseks ja piltide parandamiseks	38.50
16. Mitmesugused sissetulekud	216.10
	215.84
	<hr/>
Kokku	Kr. 14.310.72

Kulu.

1. Lavakursuste korraldamine	Loengud ja kursused.	
2. Üldharid. loengute korraldamine	Kr. 1737.45	
3. Üldharid. kursuste korraldamine	418.—	
4. Seltskonna tegelaste kursus Tallinnas 11. sept. kuni 18. septembrini 1927 a.	112.50	
	106.65	Kr. 2374.60
	Maakondlised haridusnädalad.	
1. Järvamaal	Kr. 100.—	
2. Tartumaal	365.39	
3. Läänemaal	245.26	Kr. 710.65
	Mitmesugused ettevõtted.	
1. Üleriik. hariduspäeva korraldamine	Kr. 106.18	
2. II. üleriiklik hariduskongress	133.05	
3. Loterii-allegrii korraldamine	519.26	
4. Vabariigi X. aastapäeva puhul kõnelejade väljasaatmine	15.90	Kr. 774.39
1. Üleriik. korjandusest seltisidele tagasi makstud	1065.41	
	Palgad.	
1. Sekretär	Kr. 2142.—	
2. Vabaharidustöö instruktor	1352.—	
3. Asjaajaja	840.—	Kr. 4334.—
	Kantselei ja mitmesugused kuld.	
1. Üür	Kr. 960.—	
2. Kantselei kulud (büroo tarbed, telefon, margid j. n. e.)	859.33	
3. Mitmesugused trükitööd	155.50	Kr. 1974.83
4. Sõidu- ja päevarahadeks	423.89	
5. Valguspiltide lao korrald. ja piltide parand.	216.10	
6. „Vabaharidustöö“ talitusest tekkinud kulud	469.—	
7. Mitmesugused kulud	301.33	
8. 1926/27. aasta puudu jäägi katteks	135.91	
	<hr/>	
Kokku	Kr. 12.780.11	
Üle jääk	1530.61	
	<hr/>	
Kokku	Kr. 14.310.72	

Eesti Haridusliidu eelarve 1929/30 a.

Tulu.

Kulu.

I.

Liidu asjaajamine, vabaharidustöö nõuanne ja propaganda.

Liikmemaksudest	Kr. 1500.—	Sekretär (büroo juhataja)	Kr. 2280.—
Korjandus	„ 2500.—	Vabaharidustöö instruktor	„ 1620.—
Loterii	„ 2500.—	Asjaajaja	„ 960.—
Loengute maksust	„ 750.—	Kantselei kulud	„ 750.—
Seltside poolt tasutavad sõidukulud	„ 150.—	Üür	„ 500.—
Kavade, põhikirjade ja brošüüride müügist	„ 50.—	Inventaari ostmiseks	„ 500.—
Vabariigi Valitsuse käsutada olevatest summadest	„ 1000.—	Trükikulud ja informatsioon	„ 250.—
Mitmesugused tulud	„ 630.—	Sõidukulud ja päevarahad	„ 700.—
		Juhatuse käsutada olevad summad „	400.—
		Ajakirja puudujääk	„ 620.—
		Loterii korraldamise kulud	„ 500.—
Kokku	Kr. 9080.—	Kokku	Kr. 9080.—

II.

E. Haridusliidu poolt korraldatavad rahvaülikooli loengud ja kursused. Populaar teaduslised kursused ja loengud.

Riigi eelarve kaudu	Kr. 1250.—	Loengute honoraar à Kr. 1—5	
Haridusministeeriumilt	„ 1250.—	— 1000 loengut	Kr. 2500.—
Kokku	Kr. 2500.—	Kokku	Kr. 2500.—

Seltskonnategelaste kursus.

Õppemaks osavõtjatelt — 30		Loengute honoraar 42 l. à 4.—	Kr. 168.—
osavõtjat à 2.— krooni	Kr. 60.—	Ruumide üür	„ 30.—
Riigi eelarve kaudu	„ 238.—	Kavade ja kursusel ettekantud kõnede paljundus	„ 60.—
		Kursuse reklaam	„ 40.—
Kokku	Kr. 298.—	Kokku	Kr. 298.—

III.

Raamatukogude korraldamine.

Riigi eelarve kaudu saadavatest summadest soovivate raamatute nimekirja kokku seadmiseks	Kr. 1000.—	Raamatukogudele soovivate raamatute nimekirjade kokku seadmine ja trükkimine	Kr. 1000.—
Vabariigi Valitsuse käsutada olevast kultuurkapitalist instruktori palgaks	„ 1700.—	Raamatukogu instruktori palk	„ 1820.—
Loengute ja kursuste maksust	„ 500.—	Instruktori sõidukulud ja päevarahad	„ 500.—
Seltside poolt tasutav sõidukulu	„ 100.—		
Kokku	Kr. 3300.—	Kokku	Kr. 3300.—

IV.

Näitemängu ala.

a) 2 näitejuhtide kursust.

Õppemaks 2 kurs. à 25 osavõtjat à 5.— krooni	Kr. 250.—	Tasu õppejõududele 240 t. à 4.— krooni	Kr. 960.—
Toetus kultuurkapitali lavakunsti sihtkapitalist	„ 930.—	Kursuste ruumide üür à 60.—	„ 120.—
		Kuulutused	„ 50.—
		Õppeabinõud	„ 50.—
Kokku	Kr. 1180.—	Kokku	Kr. 1180.—

b) Näidendite võistlus.

Toetuseks kultuurkapitalist	Kr. 1000.—	Auhindadeks	Kr. 1000.—
Riigi eelarve kaudu saadavatest summadest	„ 1000.—	Kirjastamiseks	„ 1000.—
Kokku	Kr. 2000.—	Kokku	Kr. 2000.—

c) Näitemängu kursused väikelavade näitlejatele.

Seltside juuremaks instruktori	1 alaline instruktor	Kr. 1800.—
töötasuks	Ajutised instruktorid 20. näite-	
Sõidukuludeks	mängu kursuse korraldamiseks „	1600.—
Kultuurkapitali lavakunsti siht-	Sõidukuludeks	300.—
kapitalist		
	Kokku	Kr. 3700.—

d) Dekoratsioonide valmistamine.

Dekor. tellijatele 20 täiskomplekti	Riie dekor. valmistamiseks 20	
	kompl. à 100.— krooni	Kr. 2000.—
Dekoraatori sõidukuludeks telli-	Värvid ja muu materjal 20 kompl.	
jatelt	à 50.— kr.	„ 1000.—
	Dekoraatori töötasu 20 kompl.	
Kultuurkapit. lavak. sihtkapitalilt	à 50.— kr.	„ 1000.—
„ 1200.—	Dekor. maal. saali üür à 100.—	
	krooni kuus	„ 1200.—
	Dekoraatori sõidukulud deko-	
	ratsioonide ülesseadmisel	„ 160.—
	Kokku	Kr. 5360.—

Rekvisiidi ja jumestamise abiõude ladu.

Toetuseks Riigi eelarve kaudu	Ladu operatsiooni kapitaliks . . .	Kr. 2500.—
Kokku	Kokku	Kr. 2500.—

Hariduspäevad ja kongressid.

Riigi eelarve kaudu saadavatest	Maakonna haridusnädalate kor-	
summadest	raldamine 4 maakonnas	Kr. 1600.—
Omavalitsuste toetus	Osavõtmine hariduspäevadest ja	
Seltside toetus	kongressidest	„ 300.—
Kokku	Kokku	Kr. 1900.—

VI.**Õppeabinõud.****a) Valguspildid.**

Riigi eelarve kaudu	Projektsioon aparaatide ostm. . .	Kr. 150.—
Vabariigi Valitsuse käsutada	Valguspiltide ostmiseks	„ 2000.—
olevast kultuurkapitalist	Valguspiltide parandus	„ 100.—
Seltsidelt tarvitamise maksu	Kastide ostmiseks ja parandam. „	100.—
Saatekulud	Reklaam	„ 100.—
	Saatekulud	„ 100.—
	Kokku	Kr. 2550.—

b) Vabaharidustöö käsiraamatute kogu.

Riigi eelarve kaudu	Vabaharidustöö käsiraamatute	
	kogule	Kr. 500.—
Kokku	Kokku	Kr. 500.—

VII.**Õpiringid.**

Riigi eelarve kaudu	Õpiringide keskraamatukogu asu-	
Vabariigi Valitsuse käsutada ole-	tamiseks	Kr. 2000.—
vast kultuurkapitalist	Kavade ja nimekirjade kokku-	
	seadmine ja paljundamine	„ 500.—
Kokku	Kokku	Kr. 2500.—

VIII.**Ajakiri „Vabaharidustöö“ eelarve.**

Tellimisraha	Trükk ja paber	Kr. 920.—
Kuulutused	Kaastöö honoraar	„ 600.—
Puudujääk	Klišeed	„ 200.—
	Karrikatuurid	„ 50.—
	Reklaam	„ 100.—
	Ekspeditsioon	„ 50.—
Kokku	Kokku	Kr. 1920.—

Eesti Õpetajate Liidu noorsoo ajakiri

„NOORUSMAA“

ilmub 1928 a. kord kuus, kokku 24 suurt trükipoognat.

- „Noorusmaa“ sisaldab ainult väärtuslikku, huvitavat ja noorte kohast lugemismaterjali.
- „Noorusmaa“ jutustused, luuletused ja pildid harivad noorsoo maitset.
- „Noorusmaa“ mitmekesised ülesanded, **raadio osakond** ja „**Noorte vald**“, kus noorte oma tööd ilmuvad, pakuvad noorsoole meelivaldavast tegevust ja vaimurikast ajaviidet ning äratavad kõige ükskõiksemaski lapses tegutsemishimu ja pakuvad loomisrõõmu.
- „Noorusmaad“ ei tohi seepärast tellimata jätta ükski õpetaja ja kasvataja, sest „**Noorusmaa**“ on noorte juht.
- „Noorusmaa“ ilmub kord kuus ja maksab poolaastas 1 kroon 25 senti, aastas 2 krooni 50 senti. **Tellida saab igast postiasutisest.**

„Noorusmaa“ I ja II aastakäiku on veel saada.

Hind: I aastakäik 3 krooni, II aastakäik 4 krooni.

Tomietus ja talitus: Tallinna, Rataskaevu 22. Telefon 14-63.

„NOORUSMAA“

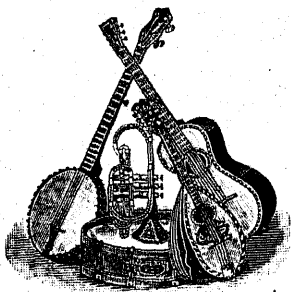
hädä raamatud ei tohi puududa ei ühelgi noorel ega vanal!

Siiamaani ilmund järgmised numbrid:

Noorusmaa jutukirjastik.		Noorusmaa elulookirjastik.	
Nr. 1. Ch. Dickens: Kiik koldel	Hind 1.00 s.	Nr. 9. A. Conan-Doyle: Brigaderi viimane seiklus . . .	Hind —.25 s
Nr. 2. Jack London: Põlev laev	„ —.25 „	Nr. 10. Anna Brigader: Põialpoiss	„ —.50 „
Nr. 3. K. Hänninen: Jäämere kangelane . . .	„ 1.00 „	Nr. 11. Jack London: Pagana Otoo . . .	„ —.25 „
Nr. 4. J. Parijõgi: Laevapoi si päivilt . . .	„ 1.00 „	Põnevad, huvitavad ja kunstiliselt väärtuslikud illustreeritud juturaamatud.	
Nr. 5. A. Conan-Doyle: Kuidas brigader tappis rebase	„ —.25 „		
Nr. 6. A. Conan-Doyle: Kuidas brigader päästis sõjaväe .	„ —.25 „		
Nr. 7. A. Conan-Doyle: Kuidas brigader vallutas Saragossa . . .	„ —.25 „		
Nr. 8. A. Conan-Doyle: Lugu 9-sast preisi ratsaväelasest	„ —.25 „		

Meie rikkalik

MUUSIKARIISTADE LADU

on juba aastate jooksul
koolidele
paremaks ostukohaks olnud.

Soovitame ainult kodu- ja väljamaa üldiselt tunnustatud ja asjatundjate poolt heakskiidetud riistu ning müüme neid vastutusega

Tiibklaverid ja piano : C. Bechstein, August Förster, Gustav Fiedler, August Liebling, Ihse, Orntlich, Oederg, Salong j.n.e.

Harmooniumid : A. Terkmann, H. Orntlich, Gustav Fiedler, August Liebling.

Puhkpillid : Jul. Hehr, Zimmermann, Bohland & Fuchs, Graslitz.

Grammofonid : „Odeon“ ja „His Master's Voice“

Grammofoniplaadid : „Odeon“ ja „His Master's Voice“

Keelpillid : Parematelt kodu- ja väljamaa meistritelt.

Raadio : Aparadid ja osad isehitajaile.

Nõudke meie hinnakirjad ja Teie veendute, et meil Eestis võistlejaid pole.

ESTO-MUUSIKA

TALLINNAS, Viru tän. 2.